

Z kroniki naukowej

DOKTORAT HONORIS CAUSA UAM W POZNANIU DLA PROFESORA KLAUSA ZERNACKA

W dniu 22 marca 1989 r. w Małej Auli Collegium Minus UAM odbyła się uroczystość nadania tytułu doktora *honoris causa* Uniwersytetu im. A. Mickiewicza profesorowi Klausowi Zernackowi (Freie Universität i Historische Kommission w Berlinie), jednemu z wybitnych przedstawicieli niemieckiej nauki historycznej. Promotorem był prof. Jerzy Strzelczyk, recenzentami zaś profesorowie Henryk Samsonowicz (UW) i Antoni Czacharowski (UMK).

Uroczystemu, okolicznościowemu posiedzeniu Senatu UAM przewodniczył prorektor prof. Tadeusz Nowak, który wręczył prof. K. Zernackowi akt promocji. Obecni byli m.in. wiceprezysi PAN prof. Gerard Labuda i prof. Władysław Markiewicz, naczelny dyrektor Archiwów Państwowych prof. Marian Wojciechowski, dyrektor IH PAN prof. Janusz Tazbir, dyrektor Instytutu Zachodniego prof. Antoni Czubiński, małżonka doktora honorowego oraz liczni przedstawiciele nauki poznańskiej, a także studenci historii UAM.

Sylwetkę prof. K. Zernacka przedstawili dziekan Wydziału Historycznego doc. Witold Szulc oraz promotor. K. Zernack urodził się 14 VI 1931 r. w Berlinie, gdzie także uczęszczał do szkoły podstawowej i średniej. W 1949 r., po zdaniu matury, rozpoczął studia historyczne, filologiczne i filozoficzne na Freie Universität w Berlinie, które kontynuował na uniwersytecie w Münster (Westfalia). Studia ukończył w 1955 r., a w dwa lata później obronił pracę doktorską pt. *Studien zu den schwedisch-russischen Beziehungen in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts* (Giessen 1958). Od 1956 r. był asystentem prof. Herberta Ludata w Instytucie Badań Agrarnych i Gospodarczych Europy w Giessen. Habilitował się w semestrze zimowym 1964/65 na podstawie rozprawy *Die burgstädtischen Volksversammlungen bei den Ost- und Westslaven. Studien zur verfassungsgeschichtlichen Bedeutung des Vece* (Wiesbaden 1967). W 1966 r. objął stanowisko profesora historii Europy Wschodniej na uniwersytecie we Frankfurcie nad Menem. Do Giessen powrócił w 1978 r., gdzie zastąpił w Seminarium Historii Europy Wschodniej swego mistrza prof. H. Ludata, który przeszedł na emeryturę. Ostatnio związany jest z środowiskiem naukowym Berlina Zachodniego. W 1984 r. objął stanowisko profesora historii nowożytnej na uniwersytecie w Berlinie Zachodnim. W lutym 1986 r. został przewodniczącym tamtejszej Komisji Historycznej, której członkiem był już od 1973 r.

Zainteresowania badawcze K. Zernacka koncentrowały się w jego bogatej działalności naukowej na wielu zagadnieniach. Spośród nich należy przede wszystkim wymienić zagadnienia dotyczące dziejów Słowiańszczyzny i Europy Wschodniej, wśród których dużo miejsca zajmuje problematyka polska i stosunki polsko-niemieckie. Najwybitniejszą z nurtu prac historyczno-slawistycznych K. Zernacka jest cytowana wcześniej rozprawa habilitacyjna, która spotkała się z szerokim oddźwiękiem zarówno w historiografii niemieckiej, polskiej, jak i radzieckiej. Cykl prac K. Zernacka, dotyczących bezpośrednio dziejów Polski, otwiera krótki zarys

historii Polski (*Polen — Geschichte einer europäischen Nation*), wydany w pracy zbiorowej *Liegt Polen noch in Europa?* (Giessen 1960). Spośród licznych rozpraw, poruszających istotne zagadnienia dziejów Polski na przestrzeni całego tysiąclecia, należy w tym miejscu wymienić przede wszystkim prace podsumowujące stosunki polsko-niemieckie: *Das Jahrtausend der deutsch-polnischen Beziehungsgeschichte als geschichtswissenschaftliches Problemfeld und Forschungsaufgabe* (W: *Grundfragen der geschichtlichen Beziehungen zwischen Deutschen, Polaben und Polen*, hrsg. v. W. H. Fritze und K. Zernack, Berlin 1976, ss. 3-46) oraz *Rozważania na temat historii stosunków niemiecko-polskich* („Kwartalnik Historyczny” nr 84/1977, ss. 101-109). Prof. K. Zernack jest także autorem szeregu artykułów poświęconych historiografii polskiej (m.in. *Schwerpunkte und Entwicklungslinien der polnischen Geschichtswissenschaft nach 1945*, „Historische Zeitschrift”, Sonderheft nr 5, 1973, ss. 203-323).

W biografii naukowej K. Zernacka nie sposób pominąć kilkunastoletniej działalności w polsko-zachodnioniemieckiej komisji do spraw podręczników szkolnych. Uczestniczył on w pracach tej komisji od samego początku, a obecnie jest jej współprzewodniczącym.

Po wystąpieniach doc. W. Szulca i prof. J. Strzelczyka doktor honorowy wygłosił w języku polskim wykład poświęcony nurtowi republikańskiemu w historiografii polskiej. Na pojawienie się tego nurtu wpłynęła niewątpliwie utrata państwowości w końcu XVIII w. Nie przypadkowo ten sposób ujmowania dziejów narodowych osiągnął swój szczyt w pracach Joachima Lelewela. Poświęcając wiele uwagi historiozofii J. Lelewela, K. Zernack dowodził, iż republikanizm tego wybitnego historyka polskiego spowodowany był nie tyle oddziaływaniem historyzmu romantycznego, co miał swoje uwarunkowania zarówno w ówczesnym położeniu narodu polskiego, jak i w dotychczasowej tradycji historiografii polskiej, która nigdy nie przeceniała znaczenia państwa. Koncentrowanie się historiografii polskiej na dziejach narodu a nie państwa wpłynęło — zdaniem Referenta — pozytywnie na historiografię niemiecką. W dalszej części wykładu K. Zernack omówił rozwój nurtu republikańskiego w historiografii polskiej drugiej połowy XIX stulecia. Na tle sporów między ówczesnymi szkołami przedstawił znaczenie nurtu republikańskiego w szkole warszawskiej. Rezultatem tej postawy historiozoficznej była wysoko oceniona przez Referenta tzw. optymistyczna koncepcja pojmowania dziejów.

Józef Dobosz
Tomasz Jasiński